

С. І. ПОПОВИЧ,

завідувач кафедри туризму,
Національний університету фізичного
виховання і спорту України,
м. Київ

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ЕКСКУРСІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Екскурсія є невід'ємною складовою туризму, важливим сегментом турпродукту, класичною туристичною послугою. Оскільки туризм виступає як вид пізнавальної діяльності в умовах вільного часу, то екскурсія може і повинна розглядатися як форма організації цієї діяльності. Якщо подорож не наповнена екскурсіями, то вона перетворюється буквально в "поїздку з поверненням на попереднє місце", "переміщенням фізичного тіла з однієї географічної точки до іншої", а це виводить її за рамки туризму. Саме завдяки екскурсіям туризм позитивно впливає на особу, збагачує її новими знаннями, інформацією, враженнями. Науковий підхід до туризму передбачає розгляд кожної подорожі не як простої сукупності екскурсій, а як їх систему. Тому не проглядається принципова різниця між туризмом та екскурсіями в пізнавальному аспекті і надалі варто опиратися на розуміння їх як невід'ємних компонентів, що взаємодоповнюють і взаємообумовлюють один одного.

Екскурсійна справа в Україні має глибокі історичні корені та вагомий практичний досвід. Вітчизняна екскурсійна думка гідно розвивалась у контексті світового екскурсійного процесу, а її досягнення та напрацювання вивчались і часто впроваджувались у розвинених у туристичному відношенні країнах. Ще з радянських часів Україна була тим полігоном, де успішно розроблялись і апробовувались інноваційні екскурсійні методики, технології та прийоми.

На сьогодні в Україні фахівцями екскурсійної справи розроблено понад 2400 тем екскурсій. Їх наочна конкретність, вплив на почуття туристів та

екскурсантів дозволяють ідентифікувати екскурсію як дієву форму пропагування та популяризації історико-краєзнавчих знань, національно-культурної спадщини України, вигідно вирізняють її від інших форм пізнавально-просвітницької роботи, оскільки людина на екскурсії може на власні очі побачити та переконаватися в тому, про що багато разів читала та слухала. У цьому контексті інтерес становлять дані психологічної науки, які свідчать, що людина запам'ятовує почуте на 10%, побачене – 50%, створене самою – 90%. Отже, на екскурсіях, якщо зважати на це посилення, половина побаченого залишається в пам'яті оскільки підкріплено емоційним сприйняттям.

Однак, як свідчить досвід діяльності туристично-екскурсійних організацій, сьогодні виявляються досить серйозні протиріччя у процесі організації та проведення екскурсій. Передусім, це протиріччя між широким спектром мотивації приходу на ту чи іншу екскурсію та вузькою орієнтацією екскурсій переважно на абстрактне просвітительство та гідизм. Суттєвим недоліком в екскурсійній роботі є відрив слова від його земної основи, звичка екскурсоводів говорити багато й неконкретно. Це часто призводить до того, що на екскурсіях не завжди простежується гострота нинішнього періоду життя українського суспільства, зміни, що відбуваються в країні і, навпаки, присутні набридлива повчальність, декларативність, недостатньо точне урахування інтересів екскурсантів.

Відповідним чином це відбивається і на стані пізнавального потенціалу екскурсій. Дослідження цього питання у двох аспектах – кількісному (на скільки розвинена тематика екскурсій з тієї чи іншої сфери знань) та якісному (наскільки ці теми екскурсій відповідають за формою та змістом сучасним вимогам та інтересам екскурсійної аудиторії), дозволяє дійти висновку, що пізнавальна спрямованість задовільно поставлена лише в деяких екскурсіях на історичну, краєзнавчу, літературну та інші тематики. Тут необхідно якісне переопрацювання цих тем з використанням результатів нових історичних досліджень.

Причини низького пізнавального потенціалу екскурсій криються, передусім, у:

- низькому рівні підготовки екскурсоводів;
- недостатньому впровадженні в практику діяльності туристично-екскурсійних підприємств інноваційних форм проведення екскурсій;
- відсутності диференційованого підходу до створення екскурсійних програм.

На наш погляд, пізнавальна програма в умовах подорожей та екскурсій має включати в себе:

- відбір змісту та форм роботи з туристами й екскурсантами, що ґрунтуються на узгодженні діяльності туристично-екскурсійних підприємств з іншими близькими за профілем роботи культурно-просвітніми установами та закладами;
- забезпечення відповідності змісту екскурсій інтересам та рівню духовного розвитку особистості;
- систему науково вивіреної суспільно-політичної, історичної, технічної, культурологічної інформації, що поглиблює та доповнює знання набуті людьми в процесі навчальної, трудової, самоосвітньої діяльності;
- комплекс засобів культурно-просвітницької діяльності, що спрямований на включення широких верств українства у процес безперервного пізнання та раціонального дозвілля під час подорожей та екскурсій.

На часі створення в Україні туристично-екскурсійних програм, що всебічно, повно та правдиво висвітлювали б вітчизняну історію, її славне минуле, життя та діяльність видатних політиків, полководців, національних героїв, митців. Такі програми необхідно створювати в кожній області, що, безперечно, дасть свої позитивні результати в справі виховання історичної пам'яті, патріотизму, національної свідомості народу.